

2019. december

imborá

kíváncsi diákok lapja

Karácsonyi asztalok

Barangoló – Kónya Éva rovata

18. oldal

16. Cimborá Kaláka Pályázat

A találkozások sora és a közös munka idén is folytatódik, **2020-ban is figyeld a Cimborát**, mert meghirdetjük a **16. Cimborá Kaláka Pályázat**ot. Csapatban (háromtagú csapat tagjaként) és egyénileg is pályázhatsz, a fődíj részvétel a jövő nyáron zajló táborban.

Az idej tábor művészeti műhelyéről a 13. oldalon olvashatsz.

Nyolcvan jelentkezővel indul a második kihívásunk, a pályamunkákat 2020. január 13-ig várjuk a **cimboramail@gmail.com** címre.

Küldj egy **szelfit** kedvenc **olvasmányoddal!**

Várjuk kedvenc olvasmányoddal készült szelfidet a Cimborá Facebook-oldalán!

Cimborá - Kíváncsi diákok lapja

Ha még nem tetted, **kedveld az oldalt**, és **küldd el a fotódat!**

CIMBORÁ - 2019. december, XXIX. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10-15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

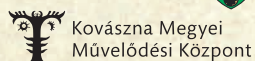
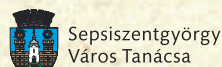
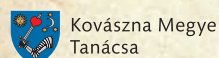
A Cimborá árát a Cimborá Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE150SV01455331500
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimborá
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edő,
Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt,
Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre,
Vetró-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István képmontázsa.
Borítóterv, könyvtipográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimborá Alapítvány
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimborá-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimborá.net

TÁMOGATÓINK

Tartalom

Cimbirodalom

Arcok az előőrsből: André Ferenc ..... 4. oldal

Odaát

Megjelent Zágoni Balázs Fekete fény című sorozatának második része ..... 6. oldal

Erdélyi cigány mesevilág

Végh Balázs Béla rovata
Mesei mítosz, példázat, adaptáció ..... 7. oldal

Csak 1 vers

Lövetei Lázár László rovata
Király Zoltán: Lassú ..... 10. oldal

Cimbirodalom

Külső-benső falak között (3. rész)
Szócs Imre fordítása ..... 11. oldal

Edóságok

Gergely Edő rovata
Tudom, lehet, nem tudom ..... 12. oldal

15. Cimborá Kaláka Tábor

Szóval és rajzzal - kreatívan
A tábor művészeti foglalkozásairól ..... 13. oldal

Szín-tér

Vetró-Bodoni Barnabás rovata
Papírszeletelt varázsvilág
A Szín-téren: John Ed De Vera ..... 16. oldal

Barangoló

Kónya Éva rovata
Karácsonyi asztalok ..... 18. oldal

Cimbi olvasólámpája

1989 decembere: Egy diktatórikus rendszer bukása ..... 23. oldal

Otthon a természetben

Köllő Zsolt rovata
Fogak és fogak ..... 28. oldal

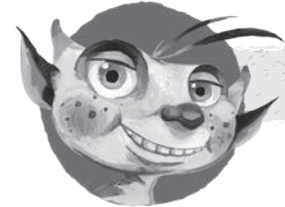
Ti olvastátok ..... 28. oldal

Pad alatt
Cimbi naplója ..... 29. oldal

Keresztrejtvény
Forrai Tibor rovata ..... 30. oldal

Cimbi képtára
KÓNYA ÉVA rovata
Terített asztalok festményeken ..... 31. oldal

Arcok az előőrsből

André Ferenc

1992-ben született Csíkszeredában, jelenleg Kolozsváron él. Költő, slammer, műfordító, „memelord”, a Kultúrka (facebook.com/kulturkampfmeme) egyik adminja. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem doktorandusza. A Beatwándor formáció „hürelmélsze”. 0 és 1 sör között rengeteg szócicet mond. 1 és 2 sör között mindenféle furcsaságról beszél, és többnyire nagyon igaza van. 2 sör fölött jó eséllyel szóba hozza a metamodernizmust. Számos folyóiratban és antológiában jelentek meg írásai. Szerencséje volt pár elismeréshez (Látó-nívódíj, Communitas-ösztöndíj, Babits Mihály műfordítói ösztöndíj, Székely János alkotói támogatás, az Írók Boltja és a József Attila Kör könyvosztöndíja, a Romániai Írók Szövetségének debütdíja stb.). Durván bírja a jambusokat meg a hexametert is. Első kötete *szótagadó* címmel jelent meg (Jelenkor, Budapest, 2018), nem szeretne beszélni a címről. A következő rosszabb lesz, mondja. Gyakran tart kreatív írás jellegű rendezvényeket, kortárs román lírát fordít. Nem tud biciklizni.

gyerekdizájn

az ikeából akarok gyereket,
kimért mozdulatokkal,
ne legyen darabos,
már-már a fehérbe hajló
drapp bőrrel és elegendő
pótalkatrésszel.
nyelve legyen préselt lemez,
méretei pontosak,
ne legyen túl súlyos, így
kisebb a szállítási költség.
hibátlanul illeszkedjen a
belső dizájnhoz,
legyen könnyen tisztítható,
könnyen össze- és
szétszerelhető.
és hívják, mondjuk,
vinterkulnak vagy grönkullának:
keltsen mindig jó benyomást.
hiába állítják róla, hogy
tucattermék, tévednek,
mert személyiségét
a többi lakberendezési
tárgyhoz való viszonya
alakítja ki. és majd
mások mondják, milyen
szép, finom vonású,

és mondjam, megérte,
jó befektetés volt.
az ikeából akarok gyereket,
húsz év garanciával,
hogy jól tűrje az
állandó költözéseket,
az apakomplexust, hogy
nem bírok sokáig
egy helyben maradni.

darth vader felesége

a vagon lejárt tonhalkonzerv szereted
a vonatokat de azért ez mégis sok
rozsdá & test & tojásos szendvics & tenger
aggódsz te vagy a legbűdösebb a vagonban
valamiért megy a fűtés a 18 órás úton +/- 2 óra

mint véccéajtót becsukod szemeid arra gondolsz
milyen lehet úszni egy bána szívében

csattan az ajtó felriadsz bejön az idős pár
a férfi ötvenes lehet érzed a szagán h cukros
akit kihúznak a vízből az örökre
magában hordja a puffadást

felesége kísértetiesen hasonlít anyádra
biztos neki is tengervíz folyik ereiben
a férfi beszélni kezd hangja mint
darth vader sípol a gégeműtét miatt

elárulja a tökéletes pacal titkát + h
kamionsofőr volt csak ugye az egészsége & a lánya
hollandiában dolgozik valami pincérnő & onnan
küldi haza a pénzt a műtétet is ő fizette

felesége a majdnem anyád hallgat látod
néha megszorítja a faszi kezét h fogja be
de az nem érti a célzást & árad belőle a szó
hangja haldokló sirály sajnálni akarod de nem megy

valami viccet mesél hány menekült fér el egy csónakban
a csattanóra nem figyelsz még 3 óra az út

én (gyerekként): olyan jó lesz ha
felnevök, mert nem kell házit írnom
én: *elvézgem s bölcsész kart*
felnőtt kor:

arra gondolsz ha majd bemész a vízbe hány delfin
veti partra magát miattad + eszedbe jut a tanítónő
aki bevete a fejed a táblába & napokig szédültél
de nem merted elmondani anyádnak mert
mindig elsírta magát amikor miattad csorbult a büszkesége

te + azt képzelted h ilyenkor a tenger folyik ki belőle
h összeköttetésben áll a nagy vízekkel & bálnák
úsznak az ő szívében & a kezei medúzák
még mindig viszket érintéseinek nyoma

nézed darth vader feleségének sötét szemeit arra gondolsz
h talán mégsem hasonlít annyira anyádra
mert anyád vizeinek biztosan
nem lehet lelátni az aljára

"apu, miért hívják a nővérem Virágnak?"

"mert anyád szereti a virágokat, kisfiam."

"köszö, apu!"

"nincs mit, Ottlikgéza Iskolaahatáron"

ODAÁT

Megjelent Zăgoni Balázs
Fekete fény című sorozatának második, befejező része

Számos kérdés megválaszolatlanul marad, Viknek pedig menekülnie kell a Városból – ezzel zárul a *Fekete fény* első része, *A Gömb*, és valahonnan innen indul tovább a második, befejező rész is. Az első hang, amelyet

hallunk a frissen megjelent kötetben, az *Odaát*ban, nem a Vikké, hanem a barátnőjéé. A közelmúlt eseményeit Ajla szemszögéből látjuk először, ő azonban, az olvasóhoz hasonlóan, nem tudja, hogy merre lehet Vik.

A *Gömb* 2019-ben ifjúsági könyv kategóriában elnyerte **Az Év Gyerekkönyve** díjat.

„Engem mégsem csak ezek az írói bravúrok bilincselnek le, hanem a kalandok közé eldugott kérdések. Merre tart a világunk? Meddig tartanak az államközi szövetségek? Mi lesz utánuk? Milyen döntésekkel kell szembenézniük az elöregedő társadalmaknak? Hová vezet az állandóan csúcsra törő technicizmus? Hogyan lehet szilárd értékeket átmenteni egy olyan közegbe, aminek elsődleges meghatározója a képlékenység? A válaszokban pedig nem is feltétlenül erdélyiséget, inkább kelet-közép-európaiságot látok. Kicsit, búsat, pesszimistát, de olyan ismerőst. A mi jelenünkben a fenti kérdések többségükben még nyitott végűek, de saját válaszaink megtalálása lényegi lesz.”

(Részlet Návai Péter magyartanárnak a *Gömbről* szóló laudációjából)

Az *Odaát* elején sok részlet tisztázatlan, de az olvasó a párhuzamos elbeszélésből egyre több információhoz jut: részben Ajla Viknek írt másfél leveléből értesülünk a történetről (a másodikat nem sikerül befejezni), részben Viktől. Egyikük sem tudja egymagában összerakni pontosan, hogy kivel és mi történt, így mindkét elbeszélőre szükség van.

Nem csak a jelen megismerése folyik több szálon, hiszen a regény két fejezete a múltat is új megvilágításba helyezi: Vik édesapja és édesanyja szemszögéből szintén többretegű képet kapunk az Európai Unió felbomlásának,

a nyugdíjasok és diákok lázadásának, a városállamok és a Város körüli kolóniák kialakulásának idejéből.

A *Fekete fény* első kötete után nagyon sok fiatal olvasó izgatottan várta a folytatást, amelyet most már könyvesboltokban is kezükbe vehetnek. A szerencsésebb kolozsvári és marosvásárhelyi közönség a könyv szerzőjével is találkozhatott november végén.

A regény folytatásában kiemelt hangsúlyt kap a kaland és a szerelem, azonban mindkettőt beárnyékolják Vik félelmei, aki, ahhoz képest, hogy életveszélyben van, bosszantóan sokat vívódik Ajlával alakuló szerelméről. A regény főszereplőjének hangulata igen változó: hirtelen hozott döntései néha egészen önzőnek mutatják, máskor pedig nagyon is megértő, és meggyőzően higgadt elhatározások mozgatják. El kell ismernünk, hogy nincs könnyű helyzetben: háború készülődik, nem térhet haza a kolóniájába, amit elpusztítottak, sem a Városba, nem élhet nyugalmas, felelőtlen tiniéletet, de még az anyját sem láthatja, és azt sem tudja, kiben bízhat és kiben nem.

„A jó regény műfaját nem tudjuk meghatározni” – fogalmazott a kolozsvári író-olvasó találkozón Pacskovszky Zsolt író, az *Odaát* szerkesztője. Szerinte ez jellemzi a ►►

Miért nem tudnak a fák járni?

Sok ezer évvel ezelőtt volt olyan idő, mikor a fák is tudtak járni. Élt egyszer egy igen fősvény ember, aki igen gazdag volt, de szerette volna, hogy még többje legyen. Ez az ember egyszer kiment az erdőre, és látott ottan egy igen szép tölgyfát. Elég tűzifája volt ugyan otthon, de ez a tölgy nagyon megtetszett neki, megszólította tehát:

– Jer velem kunyhóhoz, nincs tüzelőfám!

És a tölgyfa követte.

Amint egy darabig mentek, elfáradt az ember, és így szólt a fához:

– Nagy és erős vagy; vigy el engem a kunyhóhoz!

A tölgy megállott, és az ember felkúszott egy ágra, s a fa aztán továbbment. Egy rétre érkeztek, egy fehér ökröt legelt ottan. Az ember így szólt:

– Fám van, de igen jó volna, ha sütni való húsom is volna! Megtehetnéd azt, hogy leüsd ezt az ökröt, s vigyükd el a kunyhómba!

A fa nem szólt egy szót sem, hanem az ökrökhöz ment, és egy vastag ággal úgy fejbe vágta, hogy halva rogyott össze. Ezután ágaira emelte a leütött ökröt és továbbment. Amint ismét ment egy darabig, találkozott egy szekérrel. A szekeres szundikált, és a lovak lassacskán

ballagtak odább. Az ember meglátta, hogy a szekeren egy hordó bor van, és így szólt a tölgyfához:

– Fám volna, húsom is volna, de borom nincs. Nem vehetnéd ezt a hordó bort is ágaidra?

A tölgyfa ismét nem szólt egy szót sem, hanem közel ment a szekérhez, elemelte a hordót és továbbment. Kis idő múlva egy kis templom mellett haladtak el. Ekkor így szólt az ember a tölgyfához:

– Fám volna, húsom is volna, borom is volna, de nincs serpenyőm, melyben megsüthetném a húst! Megtehetnéd azt is, hogy levedd a harangot a toronyból! Milyen jó serpenyőt csinálhatnék magamnak belőle!

A tölgyfa nem szólt egy szót sem, hanem közeledett a toronyhoz, benyúlt a torony ablaknyílásán és kivette a harangot. Éppen fel akarta akasztani az ágára, ekkor villám csapott le az égből, lesújtotta a tölgyfát, az embert, az ökröt és a boroshordóval együtt. Csak a harang maradt sértetlen, s az emberek ismét felakasztották a toronyba, s hirdette tovább az Isten dicsőségét. Ettől az időtől fogva a fák nem mozdulhatnak többé helyükből.

(Forrás: *Miért nem tudnak a fák járni?* Erdélyi cigány népmesék. Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2015)

►► *Fekete fényt* is, hiszen nehéz volna egyetlen műfaj keretei közé szorítani.

A jelenlétük megtudhatták, hogy *A Gömbben* megismert Város és a körülötte lévő kolóniák ötlete Kenyából származik. Itt tapasztalta a szerző, hogy a megközelítőleg hárommilliós szegény közösség kizorítva, gettóban él, magas falakkal elválasztva a jómódú gazdagoktól.

Zăgoni Balázs elárulta, naponta igyekszik két, két és fél órát írással tölteni, különben maga sem tudja követni története apróbb részleteit, viszont fontos, hogy ne essen ki a ritmusból.

Magáról a *Gömbről* most sem tudhattak meg mindent a kíváncsi érdeklődők, sőt, azt is jelezte a szerző, hogy talán a regény sem fed fel minden egyes részletet. Természetesen Cimbi sem venné el senki kedvét az olvasástól azzal, hogy elárul most olyasmit, aminek a felderítése érdekében érdemes végigolvasni a regényt.

„Lesz-e harmadik kötet?” – érdeklődött a regény egy fiatal olvasója.

„Ha elolvasod a második kötetet, megérted, hogy miért nem lesz. Most nem tervezem, **engem is meglepne, ha lenne**” – válaszolt viccesen Zăgoni Balázs, aki ezzel arra is utalt, hogy a második részben elvarrja az eddig nyitva hagyott szálakat is.

Jakab Villó Hanga

A közönség soraiban szinte mindenki felemelt kézzel jelezte, hogy olvasta a *Fekete fény* első részét

A halász meg a felesége (népmese)

Élt egy szegény halász a tengerparton a feleségével egy kis viskóban. A szegény halász eljárt halászgatni, abból éltek szűkösen. Egyszer, ahogy megy az országúton, hátha lenne már szerencséje – mert nagyon ritkán került a hálójába –, a keréknyomban ott süti a nap, ott vergődik egy kis halacska. Felvette.

– Gyere, kis halacska, ne szenvedjél itt! Úgyis a tengerre megyek, majd beteszlek a vízbe.

Vitte a szegény halászszer a halat, a tengerbe betette. Nézett utána egy darabig, hát egy nagy koronás hal kiüti a fejét a vízből.

– Hallod-e, te szegény halász, jótettedért jót várj! Három kívánságodat teljesítem.

Ezt szólta ki a halak királya a tengerből. A szegény halász meg olyan butácska ember volt, meg tartott is a feleségétől. Mondta:

– Várjál, megkérdezem a feleségemet, hogy mit kérjek! Hazaballag a szegény halász, mondja a feleségének, hogy történt, mi történt, mit kívánjon.

– Jaj, ha már így van, kívánjon egy nagy hambitos házat, lisztet, zsírt, ne legyünk mindig ilyen szegények!

Visszaballag a szegény halász, kiáll a tenger partjára, bekiált:

– Hallod-e, hal lelkem, Sára feleségem azt kívánja, hogy legyen egy szép nagy hambitos házunk, lisztünk, zsírunk, hogy ne legyünk már olyan szegények!

Kiszól a víz mélyéből egy hang:

– Meglesz minden, menjél haza, te szegény halász!

Hazamegy a szegény halász, hát látja, hogy a hambitos házba' már ott gyúrja a sok csikot a felesége. Nagyon örültek, hogy mennyivel jobb az életük, milyen jó soruk van, ehetnek jóllakásig, szép házban lakhatnak. Így volt ez egy darabig, de aztán azt mondja a menyecske:

– Hallja-e, ember, ha már egyszer három kívánságot mondott az a hal, menjen csak vissza, mondja meg neki, hogy királyné akarok lenni. Legyen palotám, katonaságom, szolgálk sűrögjenek-forogjanak körültem! Parancsolni akarok, trónon akarok ülni!

– Ugyan, asszony, mér nem nyughatsz, hisz mennyi jó dolgunk van a régi helyett.

– Azt mondtam, hogy menjen rögtön!

Ballag szomorúan a szegény halászszer a tengerre. A tengerpartra áll és így szól:

– Hallod-e, hal lelkem, Sára feleségem királyné akar lenni. Azt akarja, hogy legyen palotája, legyenek katonái, szolgálái. Parancsolni akar a trónról egy egész országnak.

– Menj vissza, te szegény halász, meglesz minden.

Hazamegy a szegény halász, látja, hogy a felesége a trónon feszít. Az udvaron egrecíroztatják a sok katonát, ő meg nézi nagy kevélyen.

– No, megnyugodtál, ugye, asszony? – mondta az ember.

Megnyugodott, megnyugodott, de nem sokáig. Megint csak belefészkelődött az ördög. Azt mondja:

– Hallja-e, ember, ha már egyszer három kívánságot mondott az a hal, menjen csak vissza, mondja meg neki, hogy Isten akarok lenni.

– Jaj, asszony, hogy tehet már ilyet, la! Nem elég, hogy királyné lett, trónon pöffeszkedik?

– Azt mondtam, hogy menjen!

Ballag a szegény halász, a tengerpartra áll. Nézi, nézi a vizet, de az már zavaros, jobbra-balra dobálja a hullámaikat. Félt a szegény halász, rosszat sejtett, szinte reszketett. De mégis végbe kellett vinni a felesége parancsát.

Bekiáltott:
– Hallod-e, hal lelkem, Sára feleségem nem akar királyné lenni, Isten akar lenni.

Kiszól a nagy, zavaros tengerből, a mélyből egy hang:

– No, ha Isten akar lenni, legyen egy nagy senki!

Visszamegy a halász, hát a feleségét a rossz kis viskóban találja. Visszamaradtak a nagy szegénységbe.

(Forrás: Nagy Zoltán-Nagy Ilona: *Az ikertündérek*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990)

Mesei mítosz, példázat, adaptáció

A cigány népmese első mondatával az emberiség ősmítoszait idézi: „Sok ezer évvel ezelőtt volt olyan idő, amikor a fák is tudtak járni.” Nem szokatlan eljárásuk ez a cigány mesemondóknak, hasonlót tapasztalhatunk Boros Olga hiripi mesemondó *Fejetlen emberek* című meséjében. Az elfeledett mítoszok a népmesékben élnek tovább, a mesei fantasztikumot gazdagítva. J. M. Meletyinszkij orosz mesekutató szerint az egykori legendák, mondák, mítoszok stb. hiedelmei éppen azáltal kapnak esztétikai rangot, hogy mesévé szerveződnek. Fontos kapcsolat van tehát a mesék és azok hiedelemháttéré között, ezek az ősi emlékképek és hiedelmek éltetik a meséket. Mesénk a cigányok vándorló életmódjának egy epizódját idézi fel, amikor az erdőben, erdőszélen ütöttek tanyát, közvetlen és bensőséges viszonyt alakítva ki a természettel, így volt mindennapi életük nélkülözhetetlen tartozéka a fa, amely az erdő részeként egyszerre menedék és tűzifaként éltető elem. Mindezzel a mese megerősíti a cigányságról mint természeti népről kialakított képünket.

„A mesében minden egy cél érdekében szerveződik. E szerveződés arra a lélek mélyén rejtőző indítkára vezethető vissza, mely a mesét élteti, ez pedig az, hogy a mesében mindig egy üzenet fogalmazódik meg” (Nagy Olga: *A táltos törvénye*. Népmese és esztétikum. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1978). A *Miért nem tudnak a fák járni* című cigány népmese többretegű üzenetet hordoz számunkra. Egyrészt példázat arról, hová vezet a féktelen nagyravágyás, amely a mesebeli három kívánságban körvonalazódik. A mese fősvény és gazdag embere nem elégszik meg a három kívánsággal, négyet akar: miután a tölgyfa követi a hazafelé vezető úton, ennivalóként az ökröt is megszerezte magának, innivalóként pedig a hordó bort, majd istenkísértésként a templomi harangra vágyik. Az égben lakozó jóisten haragja fékezi meg az egyre többre vágyó embert: „...ekkor villám csapott le az égből, lesújtotta a tölgyfát, az embert az ökrrel és a boroshordóval együtt”.

A mese példázat lehet arra is, hogy miképpen avatkozik bele az ember a természet rendjébe, amikor önös, kapzsi céljaira használja fel a kincseit, szükségletein felül rabol belőlük, megbontva az ősi rendet, a természet harmóniáját. A kapzsi ember fokozatosan keríti hatalmába „az igen szép tölgyfát”: először hazahívja („Jer velem kunyhóhoz, nincs tüzelőfám”), aztán felmászik rá és cipelteti magát vele („Nagy és erős vagy; vigy el engem a kunyhóhoz!”), majd ennivalót és innivalót is szerezte vele („Fám van, de igen jó volna, ha sütni való húsom is volna! Megtehetnéd azt, hogy leüsd ezt az ökröt, s vigyük el a kunyhómba!”; „Fám volna, húsom is volna, de borom nincs. Nem vehetnéd ezt a hordó bort is ágaidra?”). Miután látja, hogy a tölgyfa mindenben engedelmessé válik neki, merész, ám végzetes kívánsága támad: „Fám volna, húsom is volna, borom is volna, de nincs serpenyőm, melyben megsüthetném a húst! Megtehetnéd azt is, hogy levedd a harangot a toronyból! Milyen jó serpenyőt csinálhatnék magamnak belőle!” A téma átvételek a cigány mesemondók nem megfogalmaznak, inkább sugallanak erkölcsi tartalmú tanulságot, ezt a hallgatóságra bízzák, csak a cselekmény fordulatait őrzik meg, őket az esemény és az érdekesség izgatja.

Ez az erdélyi cigány népmese néhány motívuma emlékeztet bennünket a magyar és a német népmesekincs *A halász meg a felesége* című darabjára, ezért vizsgálhatjuk meseadaptációként is. Az átvett tartalom és a cigány mesélésre jellemző forma közötti eltérés eredményezi a cigány mese sajátosságát. A cselekményt (három kívánság) az európai népmesékből merítik, átalakításuk, egybeszerkesztésük már a sajátos cigány ízlést követi (a helyszín tenger helyett erdő, a szereplő a szegény halász és a felesége helyett a fősvény és gazdag ember, akit aranyhal helyett tölgyfa szolgál ki). A szereplőket természetfölötti képességeikkel együtt jelenítik meg (az erdei tölgy hasonló tulajdonságokkal rendelkezik, mint az aranyhal), de felhasználják a cigány életforma valós elemeit is: megnevezik a szereplő életterét (kunyhó, erdő), és utalnak a tüzelő-, az élelem-, az eszközbeszerzés mindennapos tevékenységére is.

KIRÁLY ZOLTÁN

Lassú

film

Kis ország nagyszerű primásával
ülünk kerthelyiségben
hajnali hat körül, én durván tizenhat.
Éhes vagy? – kérdi, térdére fektetve hegedűjét,
elővesz egy nagy fej vörös(lila)hagymát
nadrágjának oldalzsebéből.
Egyet nekem, egyet magának.
Hámozzuk, sózzuk, esszük. Sör.

A kapun mankókon araszol befele Jóska,
a kalotaszegi falu több csatát megjárt embere.
Fél lábon egyensúlyoz mankói közt,

Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy szinte elemezni sem kell a verset, bőven elég az is, ha belekapaszkodunk a szerzői utasításba, hogy tudniillik egy „film” forgatókönyvét olvastuk. És tényleg: ha én filmrendező szakos egyetemi hallgató volnék, Király Zoltán *Lassú* című versét olvasva némán dörzsölném a kezem – azért némán, hogy el ne áruljam magam, mert akkor valaki még lenyúlna a témát!

Egy rövidfilm tökéletes forgatókönyve a *Lassú*: sem hozzátenni nem kell semmit, sem elvenni belőle. Mindössze keresnünk kell egy (kalotaszegi) kerthelyiséget, találunk kell egy kb. 16 éves kamaszt, akinek a szeme kameraként figyelő-követő-rögzíti a kerthelyiség hajnali történéseit, kell egy (cigány)primás, aki kapásból el tud játszani egy kalotaszegi lassút – és persze találunk kell egy féllábú „Jóskát”, aki amatőr színészként végig araszol mankói közt a kaputól az ivópultig. No de melyik társadalmi osztályból válasszuk ki az „éjszakát átívott asztaltársaságok” tagjait? Legyenek szakállas, torzonborz „értelmiségiek”, mondjuk, egy néptáncbórt résztvevői? Vagy lehetnek egyszerű falusi emberek is? (Bár utóbbiak – ha csak nincs valamiféle sorsfordító esemény, keresztelő vagy lakodalom például – ritkán isszák végig együtt, asztaltársaságként az éjszakát.) Király Zoltán ez ügyben – szerencsénkre – nem ad külön utasítást: a szituáció, ahogyan a primás guggolva kalotaszegi lassúval kíséri a féllábú Jóska lépteit, grotesksége ellenére is annyira tragikusan általános, hogy nincs az a félrészeg (férfi)ember, aki el ne némulna azonnal ebben a helyzetben! A szerző pedig – szintén nagyon jó érzékkel – azt se rágja a szánkba, hogy konkrétan milyen csatákat járt meg az alkoholistává lett Jóska. A II. világháborúban vesztette el egyik lábát? Vonat alá zuhant részegen? Kit ér-

borostásan, üveges szemek a barettsapka alatt.
Jön bevenni a reggelit.

A kis ország nagyszerű primása
Jóska mellé ugrik, hajnali lassúval kíséri lépteit.
Guggolva a kavicsos nyárikerten keresztül,
fel a két lépcsőn, át a küszöbön,
be a kocsmába, át a másik terembe, a pultig.

Jóska barázdált arcán könnyek folynak át,
éjszakát átívott asztaltársaságok rendre elhallgatnak.
Hirtelen fegyelmezett, síri csend lesz.

Férficsend.

dekelnek ezek a részletkérdések?! A lényeg az, hogy előttünk van egy kisiklott élet, s hogy vajon mi, akik Ady Endré-sen „sok Életcsatában” magunkat szintén „tönkre-hűltük”, meg tudunk-e még rendülni szerencsétlen embertársunk sorsa fölött.

Ígértem az elején, hogy nem fogjuk elemezni a verset, néhány apróságra mégis felhívnam diák olvasóim figyelmét. Például arra, hogy a sok igétől („hámozzuk”, „sózzuk”, „esszük” stb.) milyen pörgős lesz a rövidfilm cselekménye. Vagy hogy a hagymás jelenetsor mennyire zseniálisan ágyaz meg a későbbi történéseknek (enélkül túl gyors, túl direkt lenne a történet – ha én lennék a rövidfilm rendezője, el is időznék jó hosszan a hagymánál). Vagy hogy a szerző milyen finoman adagolja a jelzőket: fukar módon csak a forgatókönyv elején helyez el belőlük egyet-kettőt („kis ország nagyszerű primásával”), hogy a végén, a vers legfontosabb feszültségpontján ott állhasson az a bizonyos „Férficsend”, amelyhez érve nekem minden újraolvasásnál görcsbe rándul a gyomrom...

A szegény jobbágy. Egy másik rövidfilm lehetséges forgatókönyve. Szintén szerzői utasítással ellátva: *Életkép a múltból*. Írta: Arany János. Amikor a zsánerképről tanulunk, nekünk ezt a verset kellett memorizálnunk. Remekmű, persze. Viszont egy 21. századi alternatív tankönyvben (a „Genrekép” című fejezetnél) Király Zoltán *Lassú* című nagyversét is simán el tudnám képzelni.

József Attila-díjas költő,
1977-ben született
Kolozsváron
(kép forrása: helikon.ro)

Külső-belső falak között (3.)

Néha mintha a világ négy égtájának sérelmei, frusztrációi, félelmei fortyognának a „falak között.” A legkülönbébb problémákat hurcolhatják magukkal a diákok az iskolába, és a tanároknak ezekre nem lehet rálátásuk, ami jócskán megnehezíti a két fél közötti kommunikációt. Pedagógiai érzék, humor, empátia, a problémák iránti fogékonyság néha kevésnek bizonyul, és a konfliktus elkerülhetetlenné válik... Ilyenkor mindig kiderül, hogy a tanár is ember, sokszor nem kevésbé kiszolgáltatott, mint a diák. **François Bégaudeau A falak között** című regényének és az ebből készült filmnek a francia tanár szereplője is eljut erre a pontra, de aztán, ha nem is fordul minden jóra, a bizalom többé-kevésbé helyreáll. Újabb részletet olvashattok alább a regényből.

Megkértem Khoubát, hogy olvassa fel a szövegrészletet, ő azt válaszolta, nincs kedve hozzá.

– Ha van, ha nincs, felolvasod!

– Nem kényszeríthet rá, hogy felolvassam.

Tanúmul hívtam a többi huszonnégyet.

– Szerintetek hogy nevezik Khoumba magatartását?

– Tiszteletlenségnek.

– Pontosan, Kevin. De hát aki profi ebben, az tudja.

Khoumba tiltakozás helyett, mint szokott, morgott valamit maga elé érthetetlenül, amit a sarokból a lányok gúnyos vihogása kísért. Mivel nem jutott eszembe más, azt mondtam neki, maradjon bent az óra után.

– Frida, az előbb elkezdted a „perverz” szó jelentésének kifejtését. – I love Ungaro, közölte a lány pólója.

– Nem biztos, hogy jó.

– Mondd csak.

– Olyan valaki, akinek bizarr dolgok jutnak eszébe, ilyesmi...

– Tehát, ha mondjuk, meg akarom enni az Eiffel-tornyot, perverz vagyok?

– Nem, nem ilyen bizarr dolgokra gondoltam, nem is tudom...

A csengő hangja a levegőbe röpítette az osztályt. Szemem sarkából Khoubát figyeltem, aki határozott léptekkel előjött letenni a katedrara az üzenőfüzetet, múbórtrikóján Nike Atlantic felirat, ajkai összezárva, mintha vala-

mi hétpecsés titkot őrizne szájában. Megfogalmaztam a büntetés szövegét, hozzáfűztem még néhány sort a szüleinek. Száz sorban leírni, hogyan tanulja meg egy tizenéves mások tiszteletét, holnaputánra aláíratni. Mielőtt visszaadtam volna a füzetét, le akartam nyugodni egy kicsit.

– Egész évben így fog menni?

– Mi?

– Kérj elnézést.

– Miért? Nem csináltam semmit.

– Kérj elnézést. Nem engedlek el innen, míg nem kértél elnézést.

Pillanatig habozott, hogy megadja magát, és csatlakozik a barátnőjéhez, akiknek az arca felváltva bukkant fel az ajtónyílásban.

– Hát jó, nincs miért elnézést kérnem, nem csináltam semmit.

Hogy felbosszantson, megpróbálta kikapni a kezemből az üzenőfüzetet, amelyet visszatartottam, hogy felbosszantsam.

– Mit nem képzelsz? Tessék, tépd ki a karom, ha már itt tartunk.

Ismét lehúzta a rolót.

– Mi történt veled a nyáron, valami ocsmányságot hallottál rólam?

Durcáskodva kérdezett vissza:

– Miért mondja ezt? ►►

Tudom, lehet, nem tudom

– Kell írnom egy cikket, mondom a fiamnak. – Miről? – kérdezi ő. – Nem tudom – felelem. – Kell írnod egy cikket, és nem tudod, miről? – képed el. Talán időnként még azt hiszi rólam, hogy mindig mindent tudok, pedig naponta kaphat elég példát arról, hogy mi mindent nem tudok. – Hát ja, tényleg nem tudom – válaszolok, de inkább csak úgy gondolkodom magamnak, hangosan. Hirtelen mentő ötletem támad. – Olyan gyerekeknek kell írnom, mint amilyen te is vagy, tudod, a Cimborába, amelyből időnként te is olvasol. – Olyanoknak, mint én? – kérdez vissza, most már döbbenően. – Nem úgy értem, hogy olyanoknak, mint te, hanem úgy általában, olyan te korodbelieknek. – Hááát, nem tudom – jön a valóban tűnődő válasz –, minden ember más.

Na, ezzel semmire sem megyünk, gondolom, nesze neked, mentő ötlet, kiderül, hogy csak egy délibáb-mentőöv volt. De azért még utánakapok. – És te? Miről olvasnál szívesen? – Nem tudom, jön a motyogó válasz, de hallom, ő ezt már unja, nem is az ő dolga, az ő dolga éppen az, ami fölé most már teljes figyelmével fordul, élete első linómetszete. Ez a beszélgetés a sok nemtudomról hirtelen teret nyit bennem. Hát ezt fogom megírni, döntöm el. Hogy időnként nem tudjuk. Hogy időnként a valóság nem azonnal megragadható, szóformába zárható. Hogy rendben van az, hogy nem tudjuk, hogy úgy nagy általánosságban miről akarunk olvasni.

Talán azért sem kaptam választ, mert rosszul hangzott el a kérdés. Ha azt kérdezem tőle, hogy a gördeszkák különféle típusairól, a madarak tollazatáról,

a linómetszetek eredetéről szeretnél-e olvasni, tehát valami olyasmiről, ami őt ebben a pillanatban érdekli, talán sokkal határozottabb választ kapok. Talán. Mert amikor az ember éppen belemélyül az alkotásba, akkor teljes testével, lelkével, szívével jelen van abban, és a jövő, amikor neki valamit kéne csinálnia, szeretnie vagy akarnia, nincs is. Az alkotói pillanat szempontjából a jövő nem fontos. Persze, ott van annak a tudása vagy legalábbis szándéka, reménye, hogy ebből egyszer lesz valami. Egy kép, egy befejezett cikk, egy jól sikerült koncert, de a figyelem mindig azon van, ami éppen történik, azon a lépésen, amelyet most lépünk. Itt összeér a múlt tudomja és a jövő nemtudomja, és megnyílik a jelenben a *lehet*.

▶ – Nem értem, a tavaly jó barátok voltunk, kedveltél engem, az idén pokollá teszed az életemet, azt kell hinned, valaki csúnyákat beszélt neked rólam.

- Anya vár.
- Arra vár, hogy elnézést kérj.
- Bocs.
- Hogyhogy bocs?
- Úgy, hogy bocs.
- Milyen bocs?
- Nem tudom.
- Mondd utánam: elnézést kérek a tanár úrtól, amiért tiszteletlen voltam.
- Nem voltam tiszteletlen.

– Várom: elnézést kérek a tanár úrtól, amiért tiszteletlen voltam.

– Elnézést kérek a tanár úrtól, amiért tiszteletlen voltam. Gépiesen mondta, a meggyőződés legkisebb nyoma nélkül a hangjában. Mégis odanyújtottam a füzetet, amelyet fűgén elkapott, majd szökellve az ajtó felé vette az irányt. Mielőtt eltűnt volna a folyosón, még visszafordult:

– Nem gondoltam komolyan.
Utánairamodtam, de késő volt. Rebellis sziluettje már egy emelettel lennebb ugrált a lépcsőkön. Lemondtam róla, hogy akár utánakiáltsak. Visszatérve a katedrához olyant rúgtam egy székbe, hogy fejre állt. Négy vascső meredt a plafonra.

Szócs Imre fordítása

Szóval és rajzzal – kreatívan

Képregény-műhelymunka. Helyszín: 15. Cimborá Kaláka Tábor, 2019. július 15–20., Zalán. Résztvevők: a 15. Cimborá Kaláka Pályázat nyertesei. A műhelyt vezették: Kusztos Juli és Süle Tamás, a budapesti Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatói.

A játékos, alkotókészséget és vizualitást fejlesztő workshop végeredménye egy képregény lett, amelynek elkészítése során a résztvevők belekóstolhattak a kreatív írás, rajzolás, színjátszás és a komponálás feladataiba. A feladatok egymásra épültek, de a végső cél, a képregénykészítést a táborozók előtt titkolni szerettük volna – végül a Háromszék napilapban megjelent cikk idő előtt sikeresen „lebuktattuk” magunkat. :)

A bemutatkozástól kezdve az volt a fő feladat, hogy egymást, illetve az életüket alkotó szabályokat hogyan térképeznék fel, olyan pontokat kerestünk, amelyekről aztán minél jobban el kellett tudniuk távolodni. Így ismerkedtünk meg a kreatív gondolkodás fogalmával. Ehhez a beszélgetésen kívül játékos feladatokat is hoztunk: a pletykarajzot, a társunk kezével való rajzolást, illetve az átlátható rajzolást. (Elméleti háttérrel Erdély Miklós és Maurer Dóra hasonló jellegű, felnőttek számára készített gyakorlatai adtak ehhez.)

Az átlátható rajzolás során párban kellett állni, és a köztük lévő fóliára a szemben álló arcát megpróbálni lerajzolni. A másik kezével történő rajzolásakor társunk kedvenceit kellett lerajzolni az ő kezével. A pletykarajz során a körben ülő gyerekek körbeadtak egy lapot: ha rajzot kaptak, le kellett írniuk, amit láttak, ha pedig szöveget, le kellett rajzolniuk. Ezek nem csak gyakorlatok voltak, az így készült rajzokat beépítettük a következő feladatsorba.

Ezután szövegalkotás következett, a gyerekek által létrehozott szó-láncokból kiválasztottunk öt szót, és ezek alapján hármas csoportban szövegkezdéseket írtak, úgy, hogy végül mindenki a másik csoport elkezdett szövegét fejezte be. Három rövid írás lett az eredmény. A csoport két részre vált ezután: az egyik fele a kiválasztott történet alapján

vizuálisan kezdett el gondolkodni a szövegen, míg a többiek próbálták dramatizálni, mozgássá alakítani a létrehozott történetet.

A közös munkából egy háttér és egy előadás született, amelynek bemutatása előtt beszélgettünk a diákokkal. Hogyan jutottunk el a festészettől a YouTube-videóig? Hogyan lehet a pillanatot megállítani? A gondolatokat tettekre futtattuk ki – az előadást a vizuális csoport akármikor megállíthatta két percre, és a közben kapott látványt fóliarajzszerűen megörökítették. Ezután felfedtük a „titkot” (amit már rég tudtak), hogy ebből végül képregény születik. Az elkészült rajzokat, fóliákat áttekintettük, és kitaláltuk, hogyan nézhetne ki jól képregényként, és megbeszéltük, miért pont a képregényt választottuk a közlés formájaként.

Az utómunka sok időbe telt, ezért nem a táborban, hanem csak most, utólag készült el a képregény. Akit részletesebben is érdekel, hogyan zajlott a munka, ezen a linken bepillanthat a folyamatba: <http://bit.ly/2KS3CCu>

Süle Tamás

Papírszeletelt varázsvilág

A Szín-téren:
John Ed De Vera
(1978, Manila,
Fülöp-szigetek)

Dizájnere szerepel ezúttal a Szín-téren, aki előszere-
tettel vág, kísérletezik, alkot betűkaraktereket. Nem áll
le sose, mindig tanul valami újat, és felhasználja azt saját

„Teremts a fejeddel,
szíveddel, kezeiddel.”

világában. Ügynöksé-
gek számára dolgozik,
megállja helyét az al-
kalmazott műfajok

terén. Nem a galériák környékén kell keresnünk őt, ha-
nem a világhálón.

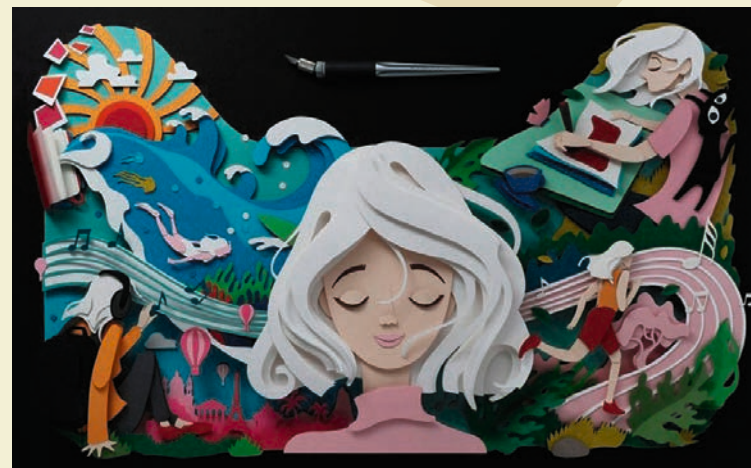
Lássuk, hogyan készülnek az analóg 3D-s illusztráci-
ók, amelyeket itt is láthatunk. Az első mindig az elgon-

dolás. Ha nincs, akkor elkezdünk rajzolni, mert a folya-
mat alatt megérkezhet, bejöhet az ötlet – vagy az elha-
tározás.

Tanár: Mit csinálsz, fiam? Diák az üres papír előtt:
Gondolkodom. Tanár: Gyere, gondolkodj a papíron!

Ha megvan, akkor színes kartonra kerül át a grafi-
ka, elemenként precízen körbevágva szikével, ollóval,
más vágószerszámmal. Ezeket egymásra illesztjük, mint
amikor kollázst ragasztunk. Ettől a művelettől és a fény-
árnyék játéktól nyer térbeliséget a munka. Tapintható,
többdimenziójú.

John Ed De Vera esetében mesteri hasítóművészlől
beszélünk. Hogy instant legyen a szerelem ebben a ro-
hanó világban, figuratívak a kompozíciók, a média, film,
irodalom világából kiemelt hírességekkel teletűzdelve.
Egyszerű a recept, könnyen olvasható, tetszetős, törekeny
a végeredmény, viszont sok munkát, kitartást, odafigyelést
igényel. S jöhet a világhír! Többen is úzik
ezt a fajta művészetet, rengeteg jó példát
szolgált a világháló. Itt megtaláljátok a
vágásait: [https://www.instagram.com/
battery_full/](https://www.instagram.com/battery_full/)

Több magazin, cég, előadóművész számára is készít
munkát rendelésre. Nem fél hozzányúlni fura, ponto-
sabban nem hagyományos anyagokhoz, mint a cukor,
drót, papírpénz, cérna. A drót hangokat hallat, ha be
van kötve, a cukorírás élővé válik a hangyasereg által. És
mindezek az elemek valamilyen címet, nevet, identitást,
logót formáznak.

Izgalmas, merész világ ez, és van rá igény, úgy néz ki.
Keressetek rá!

„A lényeg, hogy folyamatosan
rajzolj, dolgozz... Amikor ötletelek,
még mielőtt nekiállnék
a kivitelezésnek, először
a szívemmel vizsgálom a témát.
Engedem, hogy a szívem, a fejem
és kezem tegyék a dolgukat.
Ne feledjétek, dolgozzatok pénzért,
teremtsetek szeretetből.”

Karácsonyi asztalok

A középkorban karácsonykor – a téli napforduló ünnepén – lakomákkal búcsúztatták az őszentőt (A Limbourg testvérek miniatúrája Berry herceg óraskönyvének kalendáriumában, 1410 körül)

A reneszánsz kori karácsonyi lakomákon mutatványosok és zenészek gondoskodtak a szórakoztatásról (Simon Bening: Karácsonyi vacsora, 1540)

A középkori karácsonyi lakomákon – az előkelőség és a jómód jelképeként – díszesen tálalt daru, hattyú vagy páva is került a tányérokra (illusztráció egy 15. századi kódexben)

A legtöbb európai nemzet (magyarok, lengyelek, olaszok, spanyolok, finnek, dánok stb.) karácsonyi asztaláról nem hiányozhat a kalács és a bőséget jelképező hal (Cristoforo da Seregno falképének részlete, 1450)

Angliában a hagyományos karácsonyi vacsora főfogása a középkortól a 18. századig a sült vagy főtt vaddisznófej, illetve disznófej volt, amit a háziasszony vagy a házigazda helyezett büszkén az asztalra

A magyarok karácsonyi desszertje a diós és a mákos kalács, a franciáké a fatörzstorta, az angoloké pedig a mazsolás karácsonyi puding (William Heath rajza, 1830)

Svédországban a karácsonyi vacsora akár 30-40 fogásos is lehet, természetesen svédasztal formájában, a fő helyen az 1800-as évektől egész Európában hagyományos karácsonyi étékké vált töltött pulykával

A tisztaságot és a szerelmet jelképező, életerőt adó mézzel készült mézeskalács, amely az ókorban az isteneknek szánt ajándék volt, napjainkban a karácsonyfa vagy a karácsonyi asztal szép díszé

Hagyományos karácsonyi ételeink (kenyér, alma, dió, fokhagyma és mák) jólétet, szépséget, bölcsességet, egészséget, illetve bőséget hivatottak biztosítani a következő esztendőben

A terített asztal: „ez ami búban engemet vigasztal, ennél virít a lét kietlene”

(Petőfi Sándor)

Afrika és Óceánia egyes vidékein az elszigetelten élő természeti népek ma is ragaszkodnak a földre helyezett közös tálból történő étkezés hagyományához

13. századi kerek asztalszék, magasabb paddal a házigazda és felesége, alacsonyabb székkel az alkalmazott számára (illusztráció egy 13. századi kéziratban)

Reneszánsz kori étkezés a résztvevők rangjának megfelelő magasságú asztalok mellett (miniatúra egy 14. századi kéziratban)

„Kiteszi középre a nagy asztalszéket, Arra találja fel az egyszerű étket” (Arany János)

Korai őseink asztala, akárcsak évszázadokon át a pásztoroké vagy napjainkban a természetjáróké – a puszta föld volt. Az étkezést később kőasztalok (lapos kövek) vagy fatuskók könnyítették meg, amelyekre az edényeket helyezték.

A román kori asztal többnyire deszkából ácsolt lap volt, amelyet bakokra – általában X alakban összeerősített állványokra – helyeztek. A 9-10. századtól használt, könnyen felállítható, majd szétbontható és félretehető asztalokat

csak a lakomák idejére állították össze. Étkezés után kivitték a teremből az edényeket, a maradékokat és az asztalt (szó szerint „asztalt bontottak”), helyet biztosítva a táncolni, beszélgetni kívánók számára. A későbbi, díszesen faragott, gótikus, majd reneszánsz asztalokat már főhely illette a lakásokban.

A magyar falvakban helyenként a honfoglalás korától a múlt század elejéig használtak malomkő asztalokat (tuskókra helyezett malomköveket), illetve asztalszéket (evőszéket), amely eredetileg alacsony szék volt, közepén lyukkal vagy bemélyedéssel a bogrács, vassfazék vagy tál számára. A nagyobb méretű, X-lábú (bakos) asztalokat csak ünnepnapokon vitték be a házba, és akkor ettek róla (hosszú időn át kizárólag a férfiak).

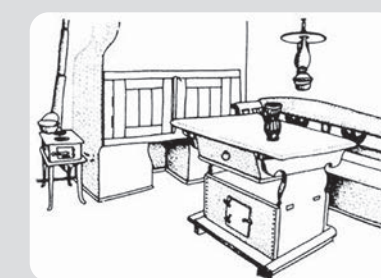
A udvaron összeállított asztal melletti falatozást méretes legyező tette kellemessé, tányérra, evőeszközre viszont nem volt szükség (1390)

Ideiglenesen felállított, étkezés után szétbontható asztal (lábakra helyezett asztallap) egy 14. századi Biblia díszes kezdőbetijében

A középkorban a férfiak és a nők külön asztaloknál étkeztek, a gyermekeknek nem volt helyük az ebédlőterekben (14. századi miniatúra)

A gótikus jellegű (bölcös, kamarás vagy erdélyi) asztal, amelynek mély fiókjában élelmiszert (elsősorban kenyeret) tartottak, a 16-17. században vált a magyar parasztházak jellegzetes bútortárá

A késő reneszánsz és a barokk korában négy-öt réteg abroszt helyeztek egymásra, és a kéztörlestdől elpiszkolódott legfelsőt minden fogás után eltávolították (Gabriel Metsu: *A háromkirályok ünnepe*, 1650–1655)

A 14. századi ábrázoláson a királyi ebédet felszolgáló étkefogó hosszú felszolgálókendővel takarja le, illetve fogja össze a tálakat

A 16. századig az úriházak nagy csarnokaiban étkezett az egész háznép: a családtagok magasabb, törlőkendővel ellátott, az alkalmazottak alacsonyabb, sima vászonnal leterített asztaloknál (miniatúra egy reneszánsz kori kódexben)

Az asztalkendők (nálunk a múlt század elejéig) az élelem, elsősorban a kenyeres kosarak letakarására, illetve kéztörlelként, kötényként, vállkendőként szolgáltak (Pietro Lorenzetti oltárképének részlete, 1342)

A reneszánsz korában a szájak és kezek törlésére szolgáló hosszú kendőket az asztalok szélére vagy – kilógó véggel – az abrosz alá helyezték (Az *utolsó vacsora*, Dieric Bouts oltárképének részlete, 1465)

A barokk korban a viszonylag nagy méretű szalvéták eleinte a gyermekek nyakába, később a felnőttek térdére kerültek

A ruhát védő asztalkendőt a múlt század polgárai a nyakukba kötötték vagy a gallérjukba tűrték, napjainkban a térdükre fektetik

„A ruhaneműt, asztalruhát és ágybélit vedd magadhoz s övd meg a romlás ellen” (Czuczor Gergely)

Az ókori görög és római lakomákon a legelőkelőbb férfiak is terítetlen asztalokról ettek-ittak, abrosz (asztalterüha, asztalterítő, asztalfedél) csak az első évezred végén került az asztalokra. A bakokra helyezett asztallapokat általában több, kéztörlésre szolgáló abrosszal fedték le, néha az asztalok szélére is helyeztek kéztörlelket.

Pompeji taverna falfelirata – *Hej, fiú, (...) szalvétákat is adj, de arra vigyázz – bizonyítja, hogy az ókori éttermekben és borozókban már használtak asztalkendőt (amit, a szövegből ítélve, a vendégek néha el is tulajdonítottak). A főúri lakomákon a kéz és a száj megtörlését, illetve az*

öltözet védelmét szolgáló vászon-szalvéták használata csak a 15. század második felétől vált elterjedté. (Papírszalvéták a 19. század második felétől készültek.)

A magyarok a 12. századtól használt szőttes (később hímzett mintákkal díszített) abroszokkal elsősorban ünnepnapokon (karácsonykor, húsvétkor) vagy lakodalmakkor fedték le asztalaikat, és 16. századi hagyatéki leltárakban már *„asztal kezkenoetzke”* is szerepel. A hétköznapi „viselőabroszok” használata a múlt században vált általánossá, „székruhát” elsősorban Erdélyben terítették az asztalszékekre.

Czuczor Gergely Jedlik Ányosnak 1849-ben a várbörtönből írt (alcímünkben idézett) levele bizonyítja, hogy az „asztalruha” még a 19. században is a megőrzésre kiemelten méltó értékek közé tartozott.

A Wales tartományt a 13. században meghódító I. Edward angol király gazdagon terített asztala és az uralkodót dicsőíteni nem hajlandó énekmondók Zichy Mihály illusztrációján (*A walesi bárdok*, 1898)

A középkori ülésrend szerint az asztalfőn – közepén vagy az asztal rövidebb oldalán – a ház ura ült, mellette a legidősebb fia és a legrangosabb vendégek (Biblia-illusztráció, 1240)

A középkori uralkodók és főúri asztalaira ezüst só- és fűszertartók, illetve olajos, ecetes palackok kerültek, a vendégeket lant, hárfán, orgonán játszó zenészek szórakoztatták (zsolnártárgyok inícialeja, 1290)

„Vadát és halat, s mi jó falat / Szem-szájnak ingere, / Sürgő csoport, száz szolgál hord...” (Arany János)

A középkori főúri lakomák szertartásrendje és asztalterítési szokásai egy 13. században élt szerzetes leírásából ismertek. Először az étkezőasztalokat állították fel, majd a székeket, amelyeken a résztvevők – a kötelező kézmosás után – rangjuknak megfelelő sorrendben helyezkedtek el. A vacsorák nem ritkán tucatnyi (néha kéttucatnyi) fogásból álltak. A terített asztalokon a reneszánsz korától már kanalak várták az érkezőket (saját kését mindenki maga vitte, övére akasztva). Az akkoriban igen értékes sőt egyetlen díszes sótaróban, a fűszereket, olajat, ecetet pedig

fedeles fűszertartókban, palackokban helyezték az asztalokra. A várak urát és családját, illetve az előkelő vendégeket többnyire ezüstantányér, ezüst evőeszköz és üvegpohár illette meg, az alacsonyabb rangúak szögletes vagy kerek öntányért, önkupát kaptak.

Az összehangolt porcelán étkészletek a 17. században jelentek meg, akkor vált szokássá a tányérváltás, és akkor lett az evőeszközökészlet állandó része a nemesi asztalokon a villa és a kés. A következő századok szakácskönyvei már terítési ajánlatokat is tartalmaztak, és az asztalokat porcelánfigurák, vázák, gyümölcsös kosarak, karos gyertyatartók is ékesítették.

Az 1700-as évektől a cserépedényeket porcelántálak és -tányérok váltották fel, és a 19. századtól már a polgári és a parasztcsaládokban is fajansz vagy porcelán étkészlet került az asztalokra.

A reneszánsz korában kürtök és harsonák hangja jelezte a lakoma kezdetét, szolgálk (előköstölők, étkefogók, felhordók, felszelelők, pohárnokok) hada tárlta a változatos fogásokat, kutyák várták az asztalok alá hajtított csontokat

Középkori lakoma terített asztala egyetlen késsel és pohárral, fedeles sótaróval, fatányérok, a jólétet jelképező kenyérral és sült tálal egy osztrák kézirat miniatúráján (1463)

Az összehangolt és helyesen elrendezett étkészletek (tányér, pohár, kés, kanál, villa, szalvéta, fogvájó) a 17. századi Franciaországban jelentek meg először az asztalokon

A barokk korban a különböző fogásokat fedeles tálakban helyezték a királyi vagy főúri asztalokra, amelyeket gyertyatartók és cífrán hajtogatott szalvéták is díszítettek

Dist li contes que que
vous artus ont tant dem
chies moiguen la sue

A régi idők főúri lakomáin is előfordult a megbotránkozott viselkedés és az ujjal mutogatás (reneszánsz kori kódex miniatúrája)

A nők és a férfiak közös asztalnál való étkezése csak a késő reneszánsz korában vált elfogadottá (nők asztala egy középkori kódexben, 1475)

Napjainkban is érvényes a középkor fontos illemszabálya, az étkezés előtti – akkoriban rózsaoajjal illatosított vízben, a pohárnokok segítségével történő – kézmosás (14. századi miniatúra)

Halra, húsrá és szárnyasokra soha ne tégy két ujjnál és egy hüvelyknél többet (középkori angol illemszabály)

A kulturált étkezés szabályai évszázadok során alakultak ki. Az asztali illem régi követelményei közül néhány megmosolyogtató, a legalapvetőbbek azonban az ókortól napjainkig érvényesek.

Egy 7. századi utasítás szerint: *elégedj meg azzal, ami jutott, és ne bámuld a veled együtt étkezőket.* Egy 13. századi illemkódex azt tanácsolja: ne faljuk az ételt, akár egy disznó, ne bőfentsünk, ne csámcsogjunk, az asztalnál ne vakarózzunk. Megjegyzi, hogy sok ember visszateszi a lerágott csontot a tányérra, holott a csont eltüntetésének helyes módja a földre hajítás, és elítéli az orrok asztalterítőbe vagy

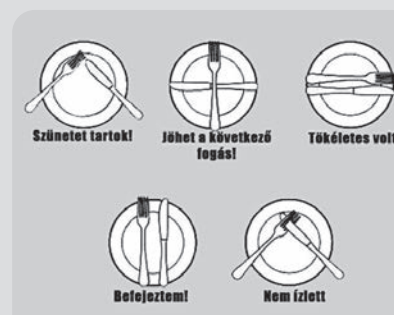
Theognis ókori bölcs Kr. e. 540-ben írt tanácsa: *kelj fel az asztaltól, mielőtt az ital eszedet venné, és igyekezz, hogy az asztali együttlét valamennyi résztvevőnek kedves öröm és szórakozás legyen* (15. századi miniatúra)

Fejezzük ki asztaltársaink, családtagjaink iránti tiszteletünket, szeretetünket azzal, hogy étkezés közben nem használjuk okostelefonjainkat

A tányérok, a poharak és az evőeszközök számát és elhelyezését a feltálat fogások határozzák meg – ha nem tudjuk, melyiket miként kell használnunk, várjuk meg, mit tesznek asztaltársaink

Az evőeszközök „beszélni” is tudnak, elhelyezésük a véleményünket is kifejezheti, és ha vigyázunk, véletlenül sem bántjuk meg a szakácsot vagy a ház asszonyát

1989 decembere: Egy diktatórikus rendszer bukása

Harminc éve sok fiatal is tanúja volt annak, ahogyan vége szakadt egy elnyomó, zsarnoki rendszernek. Közülük többen írók, költők lettek, és van, aki a '89-es rendszerváltásról, az azt megelőző korszakról is megemlékezik szövegeiben. A magyarországi vagy romániai rendszerváltás – bár különböző volt a rendszer, így különböző a váltás – sok agyonhallgatott történetet és számos újdonságot hozott magával.

„Történelem szakon egy szó sem esett a decemberi eseményekről, egyből az 1990-es első demokratikus választásokról tanultunk” – hallom éppen véletlenül a másik asztaltól a kávézóban, ahol elkezdtem írni ezt a bevezetőt.

„A rendszerváltás már történelem, de nem olyan, mint 1848 vagy a II. világháború. Velünk él, és máig érezteti hatását, legfiatalabb emlékezői pedig még csak a harmincas éveiket tapossák” – fogalmaz Geri

könyvajánlójában a Pagony blogján. És tényleg: erről a meghatározó fordulatról nem tanulunk az iskolában, nem olvasunk irodalomórán, mert, bár történelem, még mindig nem néztünk szembe a korszakkal.

A *Cimbora olvasólámpája* olyan szövegekre derít fényt harminc évvel az 1989-es rendszerváltás után, amelyek a történelmi fordulatot egy-egy személyes élettörténettel elegyítve tematizálják.

A fiatalabbaknak és a képzőművészet szeretőinek, művelőinek a Koinóniánál megjelent *A házicsoki színe* ajánljuk. Aki inkább a rövidebb terjedelmű, tömörebb szövegeket kedveli, a Tilos az Á kiadó novelláskötetét olvashatja *Ezentúl lesz banán* címmel. A terjedelmesebb szövegeket és nagyobb kihívást keresők pedig Tompa Andrea *A hóhér háza* vagy Dragomán György *Máglya* című regényének világába vethetik bele magukat.

MOLNÁR KRISZTINA A házicsoki színe

Koinónia, Kolozsvár, 2017

A házicsoki színe egyszerre irodalmi és képzőművészeti alkotás, hiszen a benne leírt történetek a lakozott oldalak képi világában elevenednek meg.

Az első oldalon egy régi, fehér-fekete televízió rajzát látjuk, illet máris csak elvétve találhatunk nagyszülőknél padláson vagy egy-egy ki-

állításán. Ha szüleid nem meséltek az 1989 előtti korszakról, *A házicsoki színe* jó bevezető lehet, hiszen minden egyes szín egy-egy történettel társul, a képek kollázsjellege pedig kiemeléssel egészíti ki a színek világát: régi fotók és korabeli folyóiratokból kivágott képek, festmények vászna, vázaltszerű figurák hangsúlyozzák a rajzok dokumentarista jellegét.

„– Anya, mesélsz a gyerekkorodról?”

– Jó, mesélek.”

Minden lapozásánál egy újabb szín világa tárul elénk:

szürke: a tömbházak betonfalainak színe, akár a sorbanállás

fekete-fehér: akár a televízió színei, a csak ritkán vetített rajzfilmeké

zöld: akár a banán színe, amelyhez csak a kiváltságosok juthattak hozzá

barna: „mint a diós házicsoki, amit anyum készített”

A könyvben felidézett további színek, történetek rád várnak, hogy röpke harminc évet visszautazz az időben, és kicsit jobban megértsd, mennyit változott a világ, mióta 1989 decemberében elfogták, letartóztatták, rögtönítélő bíróság elé állították, majd kivégezték a több évtizedes romániai diktatúra vezetőjét, Nicolae Ceaușescu és feleségét, Elenát.

Ezentúl lesz banán! novellák a rendszerváltásról

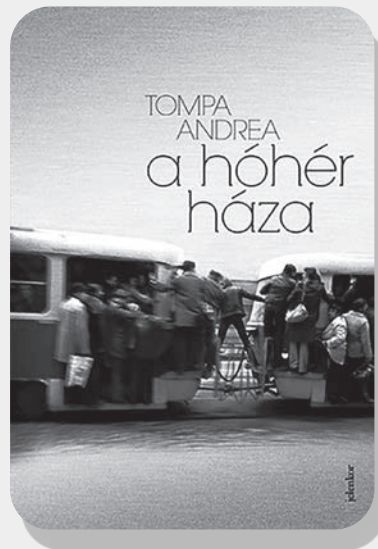
Tilos az Á, Budapest, 2019

A Tilos az Á novelláskötetének változatos szövegei főként magyarországi vonatkozásúak, és nem annyira a decemberi eseményekre összpontosítanak, inkább a korszakra, amely megelőzte ezeket. Mán-Várhegyi Réka *Egy lista néhány eleme* című novellája viszont a romániai forradalmi eseményekről szól, és egy erdélyi család pokoljárását követi végig, miközben a korszakról is beszél: a félelemről, az elhallgatásról, az üres boltokról, a román-magyar határon való átkelésről:

„– Ezentúl lesz banán... – mondom félajultan.

A szomszédék nagyszobájában vagyunk, a tévében a Ceaușescu házaspár fekszik sárgán és holtan.”

A kötet változatosságát garantálja, hogy ahány szerző, annyi változatos hang, stílus, nézőpont érvényesül az írókban: így ha egyik-másik szöveg nem is fogja meg az olvasót, a 15 novella valamelyike biztosan megszólítja.

TOMPA ANDREA A Hóhér háza

Jelenkor, Budapest, 2017

Talán nem véletlen, hogy Tompa Andrea regénye 2017-es első megjelenése után már két újabb kiadást is megért.

„A Hóhér háza Kolozsvár regénye, melyben a közelmúlt romániai diktatúrájának mindennapjai elevenednek meg egy kamaszodó lány szemével. Erdély sokféle közege, zavaros származások és előítéletek, amelyben egy kamasz próbál eligazodni, igazságot tenni és (túl)élni. Rendkívül igényes nyelven megírt, kiváló elbeszélőkészséggel rendelkező mű Tompa Andrea első regénye” – áll a fülszövegben, amely tömören összegzi a könyv témáját.

Az irodalom soha nem nagy történeteket próbál megeleveníteni, hanem a nagy események mögött húzódó emberi sorsokat, apró rezdüléseket. Úgy beszél a történelemről, ahogyan a tan-könyvek soha nem volnának képesek, személyes hangon, jelentéktelennek tűnő részletekben.

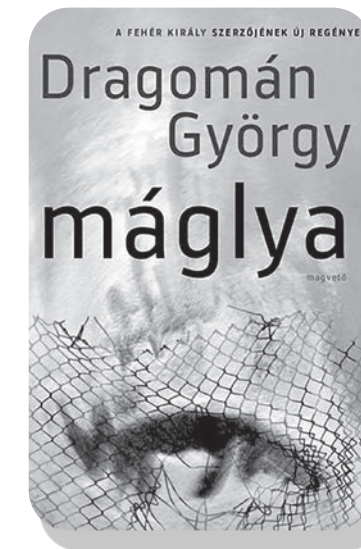
Izgalmas, hogy Tompa Andrea regényének elbeszélője éppen a felnőtté válás küszöbén áll, amikor a társadalom életében is a felszabadulás korszakát remélik. Tompa Andrea a regény 38 fejezetét egy-egy hosszú mondatban meséli el. A mondatszöveg nem pusztán formalitás, hanem az események hömpölygését, zaklatott hangulatát is megteremti.

Ha a '89 előtti erdélyi életre és a rendszerváltásra vagy kíváncsi, érdemes vállalni a könyv kihívását, amit olvasója elé állít. Ha valamit nem értenél, bátran kérdezd szüleidet, mert ők több mint biztos, hogy hasonló pillanatokat éltek át, mint a regény elbeszélője.

„...és a már majdnem felnőtt lány bejárt a rosszul világított főtéri antikváriumba nézelődni, könyvet ritkán vett, amit érdemes lett volna, mind megvolt otthon, új könyveket meg senki sem hozott be, de az áttelepülők könyvei közt – gyakran ismerte fel őket monogramokról vagy dedikálásokról – olykor találni lehetett valamit, és bejárt a főtéri templomba,

de az már ilyenkor, bár fütötték, inkább jégveremhez hasonlított, színházba viszont gyakran ment, ott is kabátban ültek, néha elvették a villanyt, és olyankor valamelyik színész hangosan elkáromkodta magát, s a szinte üres nézőtéren röhögés támadt, néha pedig barátok jöttek fel a tömbházlakásba, és szürke makarónit főztek, paradicsompüréből és szalonnából kecsápot raktak rá, anya kiválóan csinálta, a negyedik emeleti lakás előszobájában az öntöttvas kályha körül szorongtak a párnákon, cigiztek, teát ittak és röhögtek, Lacika utánozta a félfülűt, gyárlátogatási és mezőgazdasági beszédeket tartott, vagy felolvasta a júliusi tézisek tizenhét pontját, a kályhát egyébként fával lehetett fűteni, a szellőztetőbe kötötték be, nagypapa hozta fel három darabban, egyenként ötven kilót nyomott a díszes kályha, és amióta beüzemelték, az ismerősök meg a szomszédok szívesebben jöttek, a lány néha még koncertre is elment a Filharmóniára, bár a fütetlen teremben alig bírt két órát mozdulatlanul ülni. Hogy tudnak játszani a zenészek ilyen hidegben?”

DRAGOMÁN GYÖRGY Máglya

Magvető, Budapest, 2014

„A legfájdalmasabb történeteket csak úgy szabad elmondani, hogy aki hallja, azt érezze, hogy vele történt meg, az ő története.”

Dragomán György regényében a rendszerváltást követő Erdélyhez nagyon hasonló közegben találjuk magunkat: elkezdődik a társadalom újjászervezése, de még élesen élnek a korábbi rendszerben elkövetett és elhallgatott történetek.

„Mi történik, amikor egy ország felszabadul? Mindenki megkönnyebbül hirtelen, vagy cipeljük magunkkal a múltunk súlyát?”

Felzaklató kérdés, melyre a regény nem ad konkrét választ, helyette a 13 éves Emma történetén keresztül közelít ehhez, és közvetíti azokat a további kérdéseket, amelyeket az események felvetnek. Emma szülei meghalnak egy autóbalesetben, a lány pedig árvaházba kerül, ahol számára minden idegen. Egy napon azonban feltűnik nagyanja, aki egyúttal a múlt egy másik szálát is magával hozza a regénybe: a második világháborút, a zsidók üldözését, a nagygyerekkori barátnőjének történetét, akit nem tudott megmenteni az elhurcolástól, a halott nagypapát, akitől a mama nem tud elszakadni. De nagyon sok további, izgalmas szereplő segít Emmának megismerni szülei múltját és saját jelenét: ilyen a távfutást tanító tanár és az egyedülálló könyvtáros is.

„A könyvtárosnő a titkos könyveket a második sorban tartja a legfelső polcon. Először oda kell tolni a nagy, háromméteres, kerekes létrát. Elég nehéz, jól meg kell lökni, azután már szépen gurul.

Ha a helyén van, fel kell mászni a legtetejére, fel kell állni a kis deszkaplátóra, félre kell húzni a vörös kötéses évkönyveket, és mögöttük ott vannak a titkos szerelmes regények. A könyvtárosnő azt mondta, ma már nem írnak ilyen szépeket, ezek nagyon régiek, még a háború előttről valók. Nemcsak regények vannak ott, hanem a titkos divatlapok is. Nem szabadna ilyesmit tartani a könyvtárban, de a könyvtárosnő azt mondja, ezektől szebb az élet.”

A Máglya egyik fejezete a Jelen! kortárs ifjúsági novelláskötetben is helyet kapott. Ez az a rész, amikor Emmától egy osztálytársa ellopja a szüleitől kapott hajgumit, ő pedig visszalopja azt. De az a kép is élesen megmaradhat az olvasóban, amikor Emma a barátjával beszőkik az első szupermarketek egyikébe, és ámulva bámulják a termékektől roskadozó polcokat. A regényben a rendszerváltás okozta traumák és azok feldolgozásának változatos formái ragadják magukkal az olvasót a múltba: ilyen egy történelmi családregegy, amely mégis a mindenkori emberről szól.

Tizenyolc!

A 18 éves Pagony szülinapi kötetét ajánljuk

A *Nöttem* című szöveggyűjtemény a Pagony Könyvkiadó **Tizenyolc!** című pályázatára érkező legjobb 18 művet tartalmazza. A szövegeket Kemény Zsófi költő, író, Mészáros Márton egyetemi tanár, Granca Gergely, a kiadó szerkesztője, főszerkesztője, Kovács Eszter és a Tilos az Á alapító főszerkesztője, Péczely Dóra válogatta.

A nagykorúvá váló Pozsonyi Pagony a pályázatot idén nyáron indította, és a beérkező 250 pályamunkát októberben bírálták el. 18 szöveg került a kötetbe: novella, vers vagy slam műfajban.

A szövegeket online is megtaláljátok itt: https://www.pagony.hu/temp/notttem_beliv_1015.pdf

SÁNDOR LUCA

18

Neve: Sándor Luca
Született: 1999. 01. 11.
Eredetileg áprilisa vártak, csak azt hiszem, már akkor sem voltam túl türelmes alkat.

Szülői szemszögből ez trauma.

Koraszülött gyerek, minden, amid van, az kételyek és remény.

Főszereplőként viszont csak annyit éltem át, hogy meg-
untam

a magamról szóló sztorikat.

„A 3. héten sikeresen megfordítottam a fejem!

A legkisebb pelenka a bokámtól a hónaljamig ért!

A 3 ml tejet már kihánytam, kilencszáz grammról fogytam vissza,

de mégis, ez a lány küzd, és nézd csak, milyen inku-
bátor!”

Én meg csak félszegen mosolygok, mint akinek hosszan és

hamisan éneklük a boldog szülinapot,

és csak annyit tudok mondani, hogy

mindegy, mert végül is most itt vagyok, nem?

Itt vagyok 18 évesen, mégsem várok csodát.

Nem várok csodát, pedig csoda, hogy itt vagyok.

18 évesen először sokan elvárásokkal fordulnak a korom felé.

Akkor mostantól felnőttnek kell lennem?

Rohangálás, képzelődés, tízórai: feledős,

már a következő hús évért is én vagyok a felelős!

Nézhetek erőszakot, pornót, jöhet bármiféle tartalom,

mostantól más minden, de minnek, ha nem akarom?

18 évesen kiadják nekem az alkoholt.

18 évesen csak azért sem kérik majd el a személyim.

Mondjuk, kívülállóként továbbra is vagy tizenháromnak, vagy húsznak néznek,

ami azzal is összefügg, hogy az ismeretlenek szoros egy-
másutánban

tartanak

kukinak, örültek, majd félelmetesnek.

18 évesen toporgok az otthonról való elköltözés küszö-
bén,

de még mindig csak akkor hagyhatom el a házat,

ha elegendő pulcsi van rajtam ahhoz, hogy Anyukám ne fázzon.

18 évesen először hívtam el slamre az anyám, hogy meg-
hallgasson.

Nem egy dátum tesz felnőtté, de azt hiszem, van, amit
ebben fogok megtanulni.

Például, hogy ne úgy akarjak egész lenni, hogy az ideá-
lom másfél.

Hogy ne maradjak csöndben, csak azért, mert más fél.

Élesben tanulok majd meg érettségim irni,

és talán arra is rájövök, hogy kell közösségben sírni,

mert zavar, hogy egy tömegmészárlást ecsetelő doku-
mentum-film

után

tépett szívvel, száraz szemmel ülök, miközben körülöt-
tem köny-
nyeznek,

aztán nap végén, otthon, egyedül

én is elbögöm magam.

Itt állok 18 évesen és még mindig magzatpózban alszom.

Elöttem kérdőjelek megunthatatlan sora.

Néha úgy érzem, mintha Múzsák csókja sem érne töb-
bet,

mint flegmán félredobott hamuzsák.

Mégis, hogy a francba fogok hamarosan bankba járni?

Előre látom magam az első állásinterjún, ahogy ujjaimat
tördelve

hirtelen nem tudom,
most mi legyek, cuki, örült vagy félelmetes,
mindenesetre félek, hogy nem leszek elég talpraesett,
hiszen még a monogramom is az, hogy SL!

Van, hogy belegondolok saját méreteimbe az univer-
zumhoz képestés
ez egyszerre nyugtat meg és riaszt el
...de mindez végül is mindegy, mert most itt vagyok, nem?

SZOMBATI GRÉTA

Egy híján sok

Kicsit olyan, mint a csúszda tetején hisztizni, hogy nem merek lecsúszni. Pedig szeretnék, nyilvánvalóan, különben miért másztam volna fel. Az se ment, persze, könnyen, féltem, hogy megcsúszok, és ráesek az egyik létrafokra. Egyszer egy lánynak így lett keresztcsontrepedése. Az egyik tanár nénink mesélte, hogy a kerítésen egyensúlyozott, félrelépett, és ráesett. Mentőt kellett hívni hozzá. Mindig megemlítik, akihez mentőt kell hívni az iskolába. A történetről utána sosem derül ki, igaz-e, vagy csak részben, de a nevelő szándék általában megteszi a hatását. A tanárok egyébként is aggódó vészmadarakká válnak, ha idegesek, és szajkózzák az esedékes tragikus következményeket, középpontban a ténnyel, hogy egyikünkől sem lesz semmi. Persze nem kell ezt komolyan venni, előbb vagy utóbb mindannyiunk viszi majd valamire, van, aki többre, van, aki kevesebbre, ezt mindenki tudja. Mégis eszembe jut a lány, akit elvitt az iskolából a mentő, ha fel kell másznom valahová. Talán mindig eszembe fog jutni. És ha épségben felérek a csúszdára, majd arra gondolok, most már biztosan lesz belőlem valami. Utána megkapaszkodok a fejem felett lévő fémcsőben, és el sem engedem. Fentragsadtam. Úgy nézhetek ki, mint egy lajhár, ha a hátsó lábával hirtelen elengedi az ágat. Nem emlékszem, láttam-e már lajhárt élőben. Amikor az állatkertbe mentünk kirándulni, az osztálytársaim nem értették, miért nézem az állatokat, amikor ott egy pad a zsiráfok mögött, ahol nem veszik észre, ha rágyújt az ember. Pedig tudták, hogy én úgyse fogok. Feszengve odaálltam melléjük, és nevettem a vicceiken, amiket mostanra ugyanúgy elfelejtettem, mint hogy láttunk-e aznap lajhárt vagy nem. Csak abban vagyok biztos, hogy a nyomdafestéket nem túrték volna.

Toporzékolok. Mérgek vagyok a csúszdára és minden-
kire, aki segíteni akar, vagy ha nem akar, akkor azért. És magamra, amiért félek. Már nem is magától a csú-
szástól, inkább attól, mi lesz, ha soha nem tudom elen-
gedni a kapaszkodót. Akkor itt maradok örökre. Ennél jobban csak az anyukám bosszant, aki odalent áll karba tett kézzel és egykedvűen várakozik. Ha látszana rajta együttérzés, vagy ideges lenne, sokkal jobban érezném magam. Még inkább elkezdenék nyafogni, de legalább lenne kinek. Néz rám, és azt mondja: „Hagyd ezt abba, már tizenhét éves vagy.”

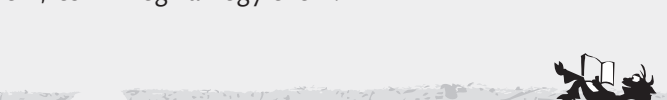
Vissza akarok kiabálni valami sértőt, de beverem a fejemet a fémcsőbe. Egyszerre hatalmasnak érzem magam. Megnőnek a lábaim, a csípőm, a mellem, és

olyan súllyal húz magához a föld, hogy el sem bírom. A csúszda pedig összemegy. Sőt az egész játszótér olyan apró lesz: csoda, hogy elférünk benne. De az nem lehet, hogy már ilyen késő van. Az nem lehet, hogy...

„Mit fognak szólni a többiek?” Tényleg, a többiek! Fennebb húzom a lábamat, hogy ne tűnjön akkorá-
nak a combom, ahogy a csúszdának nyomódik. Rájuk eddig nem is gondoltam. Észre se vettem, mekkora tömeg van ezen a játszótéren, és az a rengeteg szem-
pár mind engem néz. Nem feltűnően, persze, csak ide-
idepillantanak, de biztosan tudom, hogy rólam beszél-
nek. A hintáknál össze is sűgött két kislány. A homoko-
zóból pedig folyamatos nevetés hallatszik. Gyorsan le-
kell csúsznom, vagy visszamászni, az lenne a legjobb, csak hogy már nem tudok. De így nem állhatok eljűk. Mit fognak szólni? Át kell öltöznöm, eddig nem is figyeltem, milyen szörnyen áll rajtam ez a ruha. És az arcom? Akkora karikák telepedtek a szemem alá, mint a tenye-
rem. Izzad a tenyerem. Már alig tudom tartani magam. De elfojtom magamban a kiabálást, már nem akarom, hogy tudjanak a félelemről, amely szorítja a torkomat.

És itt van ez a fiú, akinek kék a szeme, és olyan ma-
gas, hogy felér a csúszda tetejéig. Ajánlgatja, hogy levesz. Nyilván, nem sejtí, milyen nehéz lettem az utóbbi idő-
ben. Nyújtja a kezét, régen apának volt ilyen szép keze, most el kell mondanom neki, hogy nem az övé a leg-
szebb. Azt fogja válaszolni, nem baj, gondolta, hogy így lesz, és így is van rendjén. Az ő kezét már láttam ráncosodni, most fogjam meg valaki másét, és figyeljem azt inkább.

Úgyhogy lefejem a csőről egyik elgémberedett kezemet, de akkor a másik megcsúszik. Nekiütődik a hátam a csúszdának, utána égető fájdalommal felhor-
zolja mindkét vállamat. Hanyatt érkezek a homokba. Hunyorogva nézek a napba, amíg fölém nem hajol egy fej és el nem takarja. Az anyukám nevetve felse-
gít, a kék szemű fiú pedig aggódva érdeklődik, minden
rendben van-e. „Igen – válaszolom. – Csak nem akar-
tam elhinni, hogy már majdnem felnőtt vagyok.” Ha a kiskori énem rám nézne, valószínűleg már nem gon-
dolkodna rajta, hány éves vagyok, az ő érdeklődési kö-
réről már kiöregedtem. Azt gondolja, a felnőttek már nem is számolják az éveket. Sok, és kész. Aztán eljutni oda egy kicsit olyan, mint a csúszdán hisztizni, hogy nem tudok lecsúszni. Persze úgyis le fogok, de addig még van egy évem.

Fogak és fogak

Gondolom, fogmosáskor gyakran szembenéztek önmagatokkal, és látjátok, hogy a szájatokban a fogak nem mind egyformák. Elöl a két nagy, mellette a kisebbek (felül, alul) a metszőfogak. A kétoldali hegyes fog neve: szemfog. Ott vannak a szemek alatt. Aztán az előzáfogak (kisórlók), majd az utózáfogak (nagyórlók) következnek. A Fogtündér valószínűleg elvitte már a tejfogaitok nagy részét, lassan mind a 32 végleges fogatok a helyére kerül. Ne számoljátok túl gyakran, mert a fogak elég lassan nőnek, a legutolsók (a bölcsességfogak) pedig csak 18 éves korotok körül fognak előbújni.

A természeti világra térve, vannak olyan állatok, amelyeknek a metszőfogaik életük során mindig nőnek, ezért állandón rágcsálniuk kell, koptatni a fogaik felszínét. Ők a rágcsálók. Ezért okoznak kellemetlen perceket az egerek, patkányok, hörcsögök, mert nemcsak a zöldséget rágják össze, hanem mindent, amivel koptathatják növekedő fogaikat.

A legtöbb rágcsáló kis testű, de vannak nagyobb méretűek is. A nálunk élő ismertebb rágcsálók: a mezei nyúl, a mókus, a hörcsög, az ürge, a hód.

A rágcsálókat a régebbi könyvekben órlóknak nevezték, utalva életmódjukra, fogaikra. A metszőfogaik melletti hézag egyébként a szemfogak hiánya miatt van.

Az emlősök között a rágcsálók az egyik legszaporább csoportot képviselik. A házi egér akár 10–12 utódot is világra hozhat, évente 5–6 alkalommal. Nem csoda, hogy az emberek évszázadok óta harcolnak ellenük.

A szerző felvételei

LOUISA MAY ALCOTT Kisasszonyok

Fordította: Barta Judit
Ulpius-ház, Budapest, 2008

„- Nem karácsony a karácsony ajándékok nélkül – duzzogott Jo a szőnyegen elnyúlva.

- Olyan borzalmas szegénynek lenni – sóhajtott Meg, végignézve elnyűtt ruháján.

- Micsoda igazságtalanság, hogy egyeseknek szebbnél szebb holmijaik vannak, másoknak meg semmi se jut! – tette hozzá Amy grimaszolva.

- Itt van nekünk apa és anya meg mi egymásnak – szólalt meg Beth szelíden a szoba sarkából.”

A regény négy nővéréről szól, akik dacosan küzdenek rossz tulajdonságaik ellen. Az amerikai polgárháború idején játszódik, és főhőseink egy ideig apa nélkül maradnak, így alig egy év leforgása alatt kamasz lányokból felnőtt nővérek.

Rájöhetünk, hogy milyen fontos a munka életünkben, és hogy mindig megkapja jutalmát az, aki harcol az álma-ért, még ha a harc kiállhatatlannak, az álom pedig elérhetetlennek is tűnik. Az ajándékaink pedig mindennap ott várnak minket, hogy felfedezzük őket. A Kisasszonyok a romantikus női irodalom kiemelkedő regénye, így 10-től akár 100 éves korig ajánlom minden nőnek, de a 101 évesek ne sértődjenek meg, természetesen ők is jöhetnek.

ANDRÁS NÓRA, Székely Mózes Általános Iskola,
Lövete (Hargita megye), VIII. B osztály

Cimbi naplója Szijasztok!

A héten apuci főzött, met anyuci főzőtanfójamon volt. Egész héten **pokleves** volt. Mivel hogy **naPOKig** ettük egész héten. A végén már csak lé volt semmivel. A második az általában olyan volt, mint a matekpélda. Ismeretlen, és nem tudtam, hogy fogjak hozzá. Persze apuci mindegyiknek mondott egy nevet, de rájöttem, hogy nem csak főzni nem tud, *de a zöldségeket sem ismeri*. A mákoslaska ízű borsófőzelékre azt mondta, túrós makaroni, a rántotttojás formájú tökfőzeléknek, hogy pityókapüre, silyenek. Nem tudtam eldönteni, hogy nézni-e rosszabb őket, vagy enni.

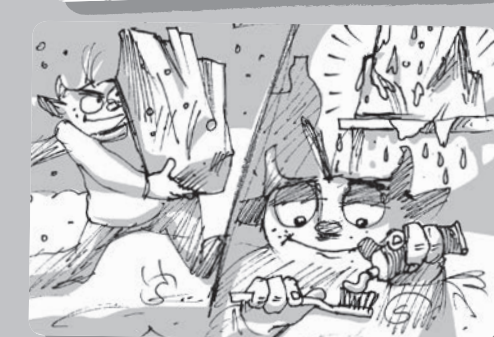
Na de még ennél is rosszabb a Zoszi. Amióta továbbképzőn volt, minden osziórára kitalál valami hülyeséget. Körbeálunk, tapsolunk, csetintünk, tiszta ovoda. A hétfégi programokról ne is beszélve. Aszt mondja, az egyetemen tanítják, hogy a diákok szeretik az iskolán kívüli programokat. **Igen, de nem a Zoszival!!!** Bezáratnám aszt az egyetemet, ahol azt tanítják, hogy a diákok szeretik, ha szombaton reggel 6-kor, 4 szigorú ordibálos tanárral segy húje morcos söförrrel elmehetnek ojan hejekre ahol nincs telefonjel, s ha lenne, se szabadna használni. Ki hiszi azt, hogy a diákok szeretik, ha órákig beszélnek nekik arról, hogy ki mit írt, s mikor születet shol evett, s hol alutt. A híres emberek élete unalmas volt, s még unalmasab, amikor mesélik.

Egyébként az egyik muzeumban kihivaták a rendőröket, alig hitték el, hogy a **múmia** akit ki akartunk lopni onnan, az beszélt. A zoszi mindig feire tesz egy kendőt, persze, hogy múmiának nézték. *A kora, mondjuk, illik egy múmiához...*

Mindig azzal dicsexik, hogy ő nem telefonozott az iskolában. Még szép! 100 éve még buta telefon sem volt, nem hogy érintősképernyős. A szülőértekezletre kézzel írta a meghívót. Apuci úgy kacagott, hogy a könye is folyt. Asztot mondta, még jó, hogy nem kótblára véste a betüket. Sajnos tény, hogy amikor asztot mondjuk, hogy **sznepcsett, fészbuukk, insta, messzendzser**, az oszi mindig visz a zigazgatóhoz, mert a suliban tilos a csúnya beszéd, saszsizi, hogy káromkodunk. Remélem a ti oszitok jobb fej, mind a miénk. *Mondjuk, enél csak jobb lehet!*

Szijasztok! Éjjen a csengő, éjjen a hoszú szünet!

Olvadó reménység

Csillag István rajzai

ÁLDOTT KARÁCSONYT,
BOLDOG ÚJ ÉVET ÉS...
IZGALMAS
VAKÁCIÓT!

Rendeld meg most
a **Cimborát**
a 2019-2020-as tanévre!

Éves előfizetési díj:

30 lej (3,33 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is kifizetheted.

A Cimborá ár nem előfizetőknek:

4 lej / lapszám.

- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon •
- írd a cimboramail@gmail.com címre •

www.cimboranet